

Vijf jaren later is ten slotte gekomen, wat Calvijn gedurig voorspeld had: aan de beide Kerken is toen door de overheid aangezegd, niet meer kerkelijk op te treden. Bij de Nederduitse broeders heeft toen dat verbod eene nieuwe oneenigheid in het leven geroepen. Doop van kinderkens was natuurlijk telkens noodig; en in de Gereformeerde Kerk mocht die niet meer bediend worden. Naar den raad van Datheen ging men dan naar de Lutherschen; altijd zonder de eigene belijdenis te verloochen. Maar nadat dit een tijdlang goed gegaan was, kwamen er bedenkingen van sommige broeders uit de Nederlanden. En Datheen's collega, Gaspar van der Heyden (ook in alle opzichten een beslist Calvinist), sprak nu uit, dat hij die bezwaren ten volle deelde. Door de vele bitterheden en krenkingen, die de Gereformeerden nu reeds jaren lang van de Lutherschen ondervonden hadden, en die Van der Heyden niet zoo goed verzetten kon als de wel zeer vurige maar ook tevens zeer bedachtzame Datheen, achtte eerstgenoemde zich gerechtigd, die Lutherschen als tegenstanders van het Evangelie te beschouwen, en dus hunne kerk geenszins als eene zusterkerk te erkennen. Op dit punt stonden dus de predikanten, ieder met zijne aanhangers, tegenover elkander. Maar gelukkig besloten zij toen, de zaak aan Calvijn ter beoordeeling voor te leggen; waartoe zij, ieder voor zich, hun gevoelen schriftelijk uiteenzetten en verdedigden. En Calvijn heeft toen op die twee stukken ook geantwoord; blijkbaar in den geest van Datheen, maar ook tevens met voorzichtige wijsheid. Als het beste raadde hij, gelijk trouwens ook Datheen reeds gedaan had, dat de nu in Frankfort verdrukte Gereformeerden zooveel mogelijk naar elders zouden uitwijken ⁸²).

In de Nederlanden zelve hadden de Gereformeerden in Calvijns tijd nog betrekkelijk weinig georganiseerde kerken, die dan als zoodanig met hem konden correspondeeren. Toch zijn er bewijzen, ook van zulke correspondentie, vooral met betrekking tot de oude en belangrijke *Antwerpsche* kruiskerken. Iets daarvan is ons reeds gebleken bij de Frankforter twisten van het jaar 1556, toen er voor de tusschenkomst van Calvijn zooveel moeite gedaan is door de Waalsche Kerk te Antwerpen. Voorts is van de brieven, die Calvijn aan die Kerk moet ge-